

ומה שכתב עוד שמועיל שיחתכנו ועי"כ יבטלו – אמנם כן, אך ר' אליעזר התיר להקריב הראשים כמות שהם, והרי הן חתיכות חשובות. וגם רב נחמן מייירי בטבעות שאינו חפץ לחתכן, ובוה אסור למכרן או לעגדם אלא שנים שנים. וממה שכתב עוד להוכיח מקושית האחרונים הלא אין שוחטים שני זבחים כאחד – כבר תרצו האחרונים בדרכים נוספות (ע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב יג). ומדבריהם יש ללמוד שנקטו שאין מועילה לקיחת שנים כדי להתיר אחד אחד, וכן מבואר מדברי הראשונים שהקשו כן – כמו שהעיר שם בחזו"א.

'... אלא אם פרשו ארבעים כולן למקום אחד – אין אוסרות' – הוא הדין חמשים טבעות שנפלו, יש להתיר התערובת האחרונה, משום 'ספק ספקא' [ונקטו 'ארבעים' משום הסיפא, שהששים שנפלו והתערבו אינן מותרות, כי תולים שהאיסור נמצא ברוב] (תורת הבית להרשב"א ד, ב. וכו"כ מהרי"ק בתשובה, נדפסה בשו"ת מהרי"ק הקדשות ובשו"ת הריב"ש בסופו, סי' לה. וכו"פ הטור יו"ד קי. וכל זה דלא כמוש"כ בקרן אורה. וע"ע בשפת אמת).

(ע"ב) 'ריש לקיש אמר: כגון דאיערב בנפולה...' – כתב הש"ך (יו"ד קי אות לה) להוכיח מכאן כשיטת הרשב"א שגם כאשר יש 'ספק ספקא' להתיר – צריך בדיקה, שאם לא כן מדוע אין כולן מותרות משום 'ספק ספקא', הלא יש כאן ספק טריפה שנתערבה באחרות. וקשה מכאן על ר"ת שספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת – מותר. והסיק הש"ך שלכתחילה כאשר אפשר לבדוק ואין הפסד בדבר – יש לבדוק, אבל בלאו הכי אין להחמיר.

יש מי שכתב לדחות הראיה, שכיון שקודם שנתערבה הריהי בספק, הרי כבר נפסלה פסול ודאי משום 'דיחוי'. אלא שלכאורה אין לומר כן, כיון שבידו היה לבדקה אם נטרפה, וכל שבידו לא הוי דיחוי (ע"ע לעיל לד) – אך לפי מה שכתב רש"י שכיון שהתחזק בה ספק טריפות, אין מכניסים אותה לעזרה לשוחטה משום 'הקריבהו נא לפחתך' – כיון שכך אין זה נחשב 'בידו' שהרי אין נכון לבדוק, ושוב אין להתירה גם לאחר שנתערבה שכבר נדחתה מקודם לכן (דובב מישרים ח"ב ג).

וכן צידד בחזו"א (קמא לד, ה) שלפי דברי רש"י אפשר שאף בדיעבד פסולה, גם אם בדקה אחר שחיטתה שאין בה טריפות, משום דין 'דיחוי'.

יש שתמהו על עיקר קושית הש"ך, הלא רבנו תם שהתיר לא דיבר אלא בספק דרוסה ולא בודאי דרוסה, הגם שיש אפשרות שלא נטרפה, וכאן הלא מדובר בנפולה ודאית ולא בספק נפולה, הלכך נידון הדבר כודאי איסור ולא כספק (עפ"י פרי חדש כללי ס"ס סק"ב; שער המלך מקוואות כלל ג. וע"ש עוד באורך. וכו"כ בקרן אורה. וע"ע בשיטות השונות בדין נפולה, אם היא כספק טריפה או כודאי – בשו"ת שבט הלוי ח"ב ח).

[וכתבו הפוסקים להלכה שבספק ספקא, כל שאפשר לברר בקלות – יש לברר (ע"ע פמ"ג בפתיחתו להל' תערובות ובס"י צח; כף החיים יו"ד צח, לח). וכשאין בידינו לברר, גם אם אפשר שיבוא הדבר לידי בירור בעתיד – כתב בשער המלך (מקוואות, כלל ג) שהסכמת כל הפוסקים להקל (וע"ע מרומי שדה ר"ה כט).]

דף עה

'ואם נתן מתנה מכל אחד יצא, ואם נתן ארבע מכולן יצא' – אי אפשר ליישב שני משפטים אלו יחדיו, ויש לגרוס רק אחד מהם, והמדפיסים העמידו בטעות את שתי הנוסחאות גם יחד (מרומי שדה. וע"ע ברש"י ובשפ"א שרצו ליישב כפי הגרסא שלפנינו).

'קתני יחיד דומיא דציבור מה ציבור גברי אף יחיד גברי' – יש לשאול מידי איריא, הא כדאיתא והא כדאיתא. ועוד, הלא יש לדקדק לאידך גיסא, מה ציבור שאין בו סמיכה אף דיחיד. ואפשר שעיקר הדקדוק הוא מאריכות תנא דברייתא, לשם מה הוצרך לומר כלל יחיד וציבור, אם לא כדי להשמיענו זה גופא שאף בקרבן יחיד דגברי [דומיא דציבור] שיש בו סמיכה – מקריב. שאילו לא היה הדין כן היה לו לומר רק ציבור או קרבן נשים או עוף. ומתוך דעל כרחק לאו בדוקא הוא, שהרי כוונת התנא על תערובת שחוטין.

'ע"ב) 'הזאה לחוד ונתינה לחוד' – יש אומרים (עפ"י הגמרא להלן פ. וע"ש) שגם אם נוקטים 'יש בילה', עדיין קיים חשש שמא אין כדי שיעור הנצרך בכל אחד מן הדמים. ולפי זה צריך לפרש כאן שנתן מן הדם כמות העודפת מכל הדם של אחד מהובחים, ועוד כדי שיעור מן השני, אבל בלא הכי יש לחוש שמא לא נתן כדי שיעור מכל אחד מן הדמים (עפ"י שפת אמת).

'אמר רמי בר חמא: בכור לבית שמאי – אין מאכילין לנדות. תמורתו מהו? בכור אינו נפדה. תמורתו מהו? בכור אינו נשקל בליטרא – תמורתו מהו? אמר רבא תניא...' – בעיה אחת היא; בכור חידשה תורה שאינו כשאר פסולי המוקדשין שצריכים פדיון, אלא כל שנפל בו מום – פקעה קדושתו. ומסתפק האם גם תמורת הבכור בכלל חידוש זה, או דינה כשאר פסולי המוקדשין ויוצאת לחולין ע"י פדיון, ולפי הצד הזה דין הוא שנשקלת בליטרא וגם נאכלת לנדות כשאר פסולי המוקדשין (ע' בכורות לג.). והביאו להוכיח מהברייתא שדין התמורה כדין הבכור, ונאכל במומו ללא פדיון ואינו נאכל לנדות ואינו נשקל בליטרא (עפ"י חזון איש בכורות כב, ז). ולפי דרך זו יש לישב הקושיות והדקדוקים שהעיר בספר קרן אורה. וע"ע במנ"ח יח, כד; אור שמח תמורה ג, ב; אבי עזרי (קמא) תמורה ג, ב; חדושים ובאורים יג, טז.

'מה אילו אמר הפדו לי בכור שהתפיסו לבדק הבית, כלום שומעין לו?' – נראה שאין מדובר על בכור בעל מום – שהרי אין שייך בו פדיון ומהו אומר 'הפדו לי', אלא מדובר על בכור תם ובזמן הזה, או בכור בחול, שכשם שיכול למוכרו (כבתמורה ז): כך יכול להקדישו לבדק הבית. והיה ראוי לפדותו כמו בכור אדם, אלא שאמרה תורה לא תפדה [וגם אי עביד לא מהני], ולזה אמר שגם אם הקדישו לבדק הבית לא הותרה הפדיה משום רווחא דהקדש (עפ"י חזון איש בכורות כב, ז).

'אין מביאין קדשים לבית הפסול' – איסור זה מדרבנן הוא ולא מן התורה (כן כתב המבי"ט בקרית ספר פסח"מ ו; שער המלך שם; מקור ברוך ח"א ד. וע' בשו"ת אחיעזר ח"ב סס"י מט; מנחת שלמה לט; חדושי הגרונ"ר בענגיס ח"ב מז, ז; ברכת שמעון (לרב"ש שניאורסון זצ"ל) ביצה יט).

– יתכן שמשמעות 'בית הפסול' על שם קיבוץ כל הפסולין אל מקום אחד, וכמו 'בית השריפה'. וכל מקום קיבוץ ומקום קיבול מכונה 'בית', כמו 'בית הדשן', וכענין 'בתים לבריחים' (וע"ע משנה מנחות פה. 'בית הובלים, בית השלחים, בית האילן').

'שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעטין באכילתה' – דעת התוס' בפסחים (נב: ד"ה מתבערין) שלאחר שהוציא הפירות מביתו והפקירם בזמן הביעור, יכול להכניסם לביתו ולאכלם בתורת הפקר.

וצריך לומר לפי דעה זו שבכל זאת ממעט באכילה ומביא לבית הפסול, כי בהוצאתו עלולים הפירות להיפסד ע"י חיה ובהמה (עפ"י יד דוד). או אפשר שתיפסל התרומה בהסח הדעת. אך אפשר שכל שעומד ומשמר עד שחזר וזכה בו הוא או אחר – אין כאן הסח הדעת.

ואפשר שחוששים שמא ישכח או יאנס ולא יבער, וכיון שנשארו הפירות שמורים בביתו בשעת הביעור – נאסרו, שאף למפרשים שהביעור הוא הפקר, מודים הם שבאופן זה אסור [אך לא נתבאר במפורש שגם אם לא ביער מחמת אונס – נאסרו הפירות] (עפ"י חזון איש שביעית יד, ג).

ואמנם כן כתב החזו"א למעשה, שפירות שלא קיימו בהם מצות ביעור – אסורים לעולם. זו לשון המודעה שניסחה החזו"א לפרסום (מובא בקובץ אגרות ח"א רה):

היינו שהיה בידי בעליהן בזמן הביעור ולא קיימו מצות ביעור – היינו הזה נאסר לעולם כמבואר בפאת השולחן סי' כ"ז ס"ג ובבית ישראל שם ס"ק ג' בשם הרמב"ן, דלאחר ביעור אוסר בנו"ט משום שאין לו מתירים, לכן הקונים יין צריכים לדקדק שיהי' היין משנה ששית ולהשומעים יונעים'.

יש לציין שהגרש"ז איערבך זצ"ל במכתב (נדפס ב'המעין' תמוז תשמ"א) צדד למעשה להקל למי ששגג ולא ביער, לסמוך על דעת ספר חרדים המתיר באכילה למי שנאנס מלבער – שכיון שאיסור זה הוא קנס מדרבנן, מסתבר שאין לקנוס את השוגג. ועוד כתב שמסתבר לסמוך על דעת המתירים ליתן לאחר בחנם והלה יעשה ביעור.

דף עו

כי אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה, אמאי לא תותביה מהא: אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה – ומדוע הוצרכת להקשות ממשנה שבמסכת מעשר שני, הלא כבר במשנת שביעית הקודמת לה יכול היית להקשות. ועוד, הקושיא מכאן אלימה יותר, כי שם מדובר בסתם ואפשר להעמידה בתרומת תבלין דרבנן, אבל כאן הלא מפורש 'שמן של תרומה' (עפ"י רעק"א. ונתקשה בדברי רש"י שפרש קושיית רב יוסף, היה לך להקשות גם מכאן. וע"ע קרן אורה).

אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה, שלא יביאו קדשים לבית הפסול – מדברי הרמב"ם (שמיטה ויובל ה, ד. וכ"כ בפירוש רבי עובדיה מברטנורא) משמע שהחשש הוא משום הבאת ירק השביעית ליד הפסד, שמא תיטמא או תיפסל התרומה ויצטרך לשרוף הכל (ע' ברדב"ז שם, ובספר יד דוד כאן).

הקשה בספר פנים מאירות לפי"ז מהו שאמרו 'הכא נמי תרומת ירק דרבנן' – הלא אין החשש משום התרומה אלא משום השביעית. ובשפת אמת צדד לפרש שכיון שהתרומה אינה אלא מדרבנן, לא העמידו דבריהם במקום איסור תורה, הלכך גם אם נטמאת לא נפסיד את השביעית.

ומלבד שחידוש גדול לומר כן, להתיר לאכול תרומה טמאה משום מצות אכילת פירות שביעית, עוד יש להקשות בסברא שגם אם נניח שמותר לאכול, הלא הדעת נותנת לאסור לבשלם יחד, שמא תיטמא התרומה ולא נוכל לקיים מצותה לשורפה, ויאכלוה בטומאתה.

ויש לומר שכוונת אביי לומר שהיה ניתן לפרש המשנה שלא כפי שהיא מתפרשת לפי האמת אלא משום חשש התרומה, שממעט זמן אכילתה על הביעור, ובתרומה דרבנן לא חששו. אבל משום שביעית אין חשש [כמו שמשמע משיטת רש"י אליבא דאמת]. ועל כך הקשו, אם כן היה לו לומר 'אין מבשלין ירק של תרומה בשמן של שביעית', ולא להפק, שאז היה משמע שעיקר ההקפדה משום התרומה. ועתה משמע שהנושא הוא 'ירק של שביעית' ומשום הפסד פירות שביעית. וע"ע חזו"א שביעית יד, יג; חדושים ובאורים זבחים יג, טז.

ב. כתבו התוס' ועוד ראשונים שגם לדעת המתירים, אין להנות מהתערובת כולה כאחת, שהרי נהנה ודאי ממה שפרש מהתערובת ואין כאן אלא ספק אחד.

ג. דבר חשוב שנתערב, הסיק רב נחמן שאין לבטל החשיבות לכתחילה, כגון לפתוח חביות, אבל אם נתבטלה החשיבות מאליה – מותר. ובתרומה, נוטל מן החבית כדי דימוע (= אחד ממאה) ושותה.

עבר וביטל את החשיבות – נחלקו תנאים בדבר; יש אוסרים אפילו ביטל בשוגג משום קנס שוגג אטו מזיד, ויש מתירים אפילו ביטל במזיד, ויש אוסרים במזיד ומתירים בשוגג (תוספתא תרומות ה; גטין נד: ירושלמי ערלה ג,ו). וכן הלכה (רמב"ם מאכ"א טז; יו"ד ק).

אפילו בטלה החשיבות של רוב הפריטים שבתערובת – לא הותרו אלא אותם חלקים שבטלה חשיבותם, ואין תולים שהאיסור נמצא ברוב שנתבטל חשיבותו.

א. יש מי שסובר שלדעת רב (הנ"ל בסעיף א), אם בטל חשיבותו של אחד מהם – הכל מותר. ואין כן דעת שאר פוסקים. וי"א שכשרוב הפריטים נתבטלו מחשיבותם, לרב יהודה בשם רב

הכל מותר (ע' שטמ"ק אות יא). ואולם הלכה שבכל אופן אין מותר אלא מה שנתבטלה חשיבותו.

ב. יש מן האחרונים (ט"ז ועוד) שדנו בכגון שנתערבו שתי חתיכות ובטלה חשיבותה של חתיכה אחת בלבד – שאפשר שאין להתיר כיון שעדיין קיים איסור חשוב בתערובת, והרי אנו דנים את התערובת כמחצה איסור. ויש שדחו דין זה (פר"ח ועוד). ע' בשער"י ג,יב.

דף עה

קטז. א. זבחים שנתערבו אלו באלו – האם יש חילוק בדינה של התערובת, בין זבחים הטעונים סמיכה ובין אלו שאינם טעונים סמיכה?

ב. זבחים מאותו המין שנתערבו זה בזה ומקריבם, כמה מתנות דם הוא נותן? מה הדין לכתחילה ובדיעבד?

ג. דם של כמה זבחים ממין אחד, שנבלל בכלי אחד – כמה מתנות יש ליתן ממנו על המזבח?

ד. האם אפשרית במציאות תערובת זבחים של חטאת ואשם; חטאת ועולה; עולה ושלמים; אשם ושלמים; אשם ופסח?

א. זבחים הטעונים סמיכה שנתערבו במינם, היות ואין ידוע מי בעליהם לסמוך עליהם – אינם נקריבים, אלא ירעו עד שיסתאבו ויקחו בדמיהם זבחים אחרים, ויקריב כל אחד את קרבנו עם סמיכה.

בדיעבד שהקריבם כך, נראה שכשרות אפילו למ"ד בע"ח נדחים (חזו"א קמא לד,ה).

ואולם זבחים שאינם טעונים סמיכה, כמו קרבן הנשים, קרבנות ציבור, העופות, הבכור ומעשר בהמה – מקריבים אותם לשם מי שהם.

ב-ג. זבחים שנתערבו זה בזה כשהם חיים, או גם לאחר שחיתתם אלא שדמם לא נתערב בכלי אחד – נותן

מדמו של כל זבח זבח כמספר מתנות הראוי לו. ואם נתן מתנה אחת מכל כלי וכלי – יצא. (ולבית שמאי

לז) בחטאת – שתי מתנות לכל הפחות. ובחטאות פנימיות ארבע מתנות מעכבות לדברי הכל).

נתערב דמם בכלי אחד; לכתחילה נותן כאילו היה זה קרבן אחד, כמספר המתנות הראויות לו. בדיעבד

נתן מתנה אחת (ולב"ש בחטאת חיצונית שתיים) – כיפר. רבי אומר: אם אין במתנה כדי שיעור דם לכל

אחד מן הזבחים (בכדי שייראה הדם בשתי רוחותיה של הקרן) – פסול.

ד. **חטאת ואשם** – אין שייכות בהם תערובת, שזו נקבה וזה זכר. ואפילו שעיר-חטאת של נשיא שהוא זכר, הלא אין לשעיר צמר אלא שער, ומובדל במראיתו מן האשם שהוא מין כבשים. בשאר כל הזבחים שייכות תערובת: **עולה וחטאת** – בשעיר נשיא שהוא זכר, והלא עולה יכולה לבוא מן הכבשים ומן העזים. **עולה ושלמים** – שניהם זכרים (והשלמים – גם נקבה), מן הבקר או מן הצאן בכבשים או בעזים. וכן **אשם ושלמים** – שניהם זכרים ובצאן. **אשם ופסח** גם כן יכולים להתערב, אעפ"י שהפסח בא בן שנה והאשם בן שנתים – הלא יש אשם נזיר ואשם מצורע שהם באים בני שנה. ועוד, יש בן שנה שנראה כבן שנתים, ולהפך.

ק"ז. א. תמורת בכור, האם דינה כבכור עצמו לענין אכילת גדות, אפשרות פדיון, שקילה במשקולת? ב. מדוע אין שוקלים בכור בעל מום במשקולת ובאטליז כשרוצים למכרו, והאם יש אופן שמותר הדבר? א. תמורת הבכור – כבכור; אינו נאכל לנידות לב"ש, אין לה פדיון (לחול קדושה על המעות כשפדאה. עתוס'), ואינה נשקלת בליטרא כדרך שקצבים מוכרים בשר חולין. [תמורת בכור אינה קריבה ולא ניתנת לכהן אלא נאכלת במומה לבעלים. (עפ"י תמורה כא ולעיל לז)].

ב. אין שוקלים בכור ומעשר בהמה בליטרא ואין שוקלים ומוכרים אותם באטליז, משום ביוון. ושונים משאר פסולי-המוקדשין שמותר לעשות כן, כיון שעל ידי כך דמיהם עולים, והרי בדמיהם מביאים קרבן יותר מובהר, אבל בכור בע"מ שדמיו להדיט ולא לקרבן – אין התר לזלזל בו. כתב רש"י (בד"ה ופרכינן) שהוא איסור דרבנן (וכ"ה בהל' בכורות להרמב"ן פ"ה וברא"ש שם; ספר החינוך שסג. וע' מנ"ח שצד, ו, שסא, ד; חזו"א בכורות כב, ד). והתוס' (כאן ובכורות כא: לא.) נקטו עפ"י הגמרא במק"א שהוא דין תורה (וע' קהלת יעקב תוספת דרבנן רסה שהוכיח כן מרש"י ב"ק יג. ותמורה יג:), והקשו ממשמעות הסוגיא.

ואפילו אם על ידי מכירת הבכור בליטרא יהא ריוח לקרבן אחר, כגון שנתערב קרבן אחר עם הבכור, ועומדים לרעיה ולמכירה – אין התר לזלזל בבכור לצורך זבח אחר. והסיק רב אמי שגם אם התפיס בכור לבדק הבית – אין שוקלים אותו בליטרא כדי להוסיף דמיו להקדש, הגם שהריוח בא לאותו גוף, לקדושת בדק הבית אשר בו – כלום הקנה הכהן לבדק הבית אלא מה שקנוי לו, והואיל ואצלו אין יכול לשקול בליטרא, כמו כן אין יכול להקנות להקדש עודף הדמים שיריוח ע"י שקילה מדויקת בליטרא כדרך הקצבים.

דפים עה – עו

ק"ח. מהי השאלה האם מביאין קדשים לבית הפסול' אם לאו, ומהם חילוקי הדינים של האופנים השונים? נחלקו חכמים ורבי שמעון במשנתנו אודות אשם שנתערב בשלמים, האם יישחטו ויאכלו כחמור שבהם הגם שממעט בכך את זמן אכילת השלמים (ר' שמעון), או שמא כיון שממעט באכילתם יש לחוש שמא יתותרו ויבואו לידי פסול, הלכך עדיף לרעותם עד שיסתאבו, ויפדו (חכמים). ואולם כאשר אין תקנה אחרת, כגון בתערובת חתיכות בחתיכות – הכל מודים שיאכלו כחמור שבהם, כפי הזמן הקצר. [כמו כן נחלקו בפסח שנתערב בבכור או במעשר, שזה אכילתו עד חצות ואלו לשני ימים (ע' פסחים צח:)].